

Posudek oponenta bakalářské práce

Tereza Vacurová, *Severní Terasa: moderní idea a dnešní realita*, 2023, Praha: FHS UK, vedoucí práce Mgr. et Mgr. Markéta Zandlová, Ph. D., 56 stran.

Bakalářská práce Terezy Vacurové se věnuje v posledních letech oblíbenému tématu panelových sídlišť, v tomto případě sociální produkci prostoru ústeckého sídliště Severní Terasa, ke kterému má autorka osobní vztah. Hlavním cílem práce bylo prozkoumat spojitosti mezi ideovým záměrem modernistických architektů, dobovým vnímáním sídlišť v období socialismu a současnou každodenností i reflexí života sídliště za strany jeho obyvatel. Kvalitativně zaměřená práce se opírá o archivní materiály, odbornou publikaci, zúčastněné pozorování v prostoru sídliště a polo-strukturované rozhovory. Zaměřením i metodologickou výbavou se tak jedná o práci s potenciálem rozšířit současné poznání o životě na panelových sídlištích.

Z formálního hlediska jde o práci podprůměrnou. Čtivost textu značně kolísá a v některých pasážích vede větná skladba i nedotažená stylistika čtenáře k otázce, co chtěla autorka vlastně sdělit (např. str. 11, odstavec 2 a dost. 5, str. 24, odstavec 2). Velmi problematicky hodnotím rovněž častou repetici a převahu citací nad parafrázemi. V některých pasážích autorka za sebe skládá celé odstavce zvolené literatury téměř bez dalšího komentáře (např. s. 15 a 16).

Po metodologické stránce se jedná rovněž o práci problematickou. Kombinace výzkumných metod je vzhledem k vymezenému poli zájmu sice vcelku adekvátní, problém ale spočívá především v omezeném korpusu dat. Práce se opírá tři rozhovory, několik málo pozorování, čtyři dobové články a knihu napsanou architektem sídliště. Tento nedostatek se odráží i v empirické části – především v tom, jaká výpovědní hodnota je datům přikládána ve vztahu k výzkumným otázkám. Zůstává tak bez povšimnutí, že jedna z autorčiných výzkumných otázek („jak byly veřejné prostory dostaveného sídliště vnímány jeho aktéry?“, str. 18) je v kontextu zvolených metod a vytvořených dat obtížně zodpověditelná. Jinými slovy, skrze reflexe současných obyvatel (a čtyři dobové články) lze tehdejší zkušenost jen těžko „zrekonstruovat“ (str. 19).

Teoreticky se práce opírá o koncepci sociální produkce prostoru z pera Henriho Lefebvra (1991). Vhodně zvolený koncept je v kontextu sídlišť bohužel vysvětlen jen stručně. Dalšími zdroji empirické povahy jsou pak některé práce Musilovy a výstupy projektu Paneláci (Skřivánková et al. 2016 a 2017). Za povšimnutí stojí, že mezi zdroji absentuje Musilova dosud nepřekonaná publikace Lidé a sídliště (1985). Její empirické bohatství by Tereze jistě pomohlo prohloubit pasáže textu, které pojednávají o dobové ideologii a životě na sídlištích v prvních dekáдах jejich existence.

Dosud zmíněné nedostatky se odrážejí v praktické (empirické) části a devalvují – na pozadí textu prosvítající – autorčinu usilovnou výzkumnou práci. O historii, dobové ideologii i současném životě Severní Terasy se totiž dozvídáme poměrně mnoho. Problém ale vězí především v autorčině nereflektování výpovědní hodnoty dat. Zaměření na minulost i současnost Severní Terasy totiž přináší zásadní metodologický i analytický oříšek v podobě otázky: jak k sobě vztáhnout dobové reprezentace sídliště a současné reflexe a pozorování? Právě zde se jasný a proveditelný záměr práce začíná ztrácet. Možná by pomohlo, kdyby autorka hlouběji pracovala s některými Lefebvrovými empiricky dobře využitelnými koncepty: prostorovou triádou, kontra-praktikami, totálními prostory či heterotopiemi.

Důsledkem tohoto klouzání po povrchu je například to, že citace z knihy architekta Krejčího i dobové články z časopisu Architektura ČSR a časopisu Průboj zůstávají prosty analytické interpretace. Celé pasáže tak mají opět spíše charakter rešerše.

Podkapitola referující o datech vytvořených v rámci rozhovorů je asi nejkvalitnější částí práce. Je plná užitečných a obsažných citací, k nimž jsou přiřazeny analytické kategorie a autorčiny interpretace. I tak ale interpretace často opomíjejí reflexivní povahu vyřčeného a pracují s tvrzeními informátorů jako s fakty. Zároveň zcela absentuje jakékoli propojení s teoretickým rámcem práce. Závěrečná podkapitola je pak přepisem terénních poznámek z návštěvy sídliště, opět bez interpretace.

Praktické části celkově chybí schopnost podívat se na data detailněji a synergicky. Minulost a současnost sídliště se tak v autorčině textu jeví jako dvě oddělené roviny. Vztah reprezentací prostoru (např. citovaného dobového diskurzu bytové výstavby nebo současných plánů revitalizace), prostorových praktik (např. původních stavebních postupů, ekonomická transformace sídliště a jeho sociálního vybavení po roce 1989 či jeho správy a údržby v současnosti) i prostorů reprezentací (toho, jak si sídliště lidé přivlastňují dnes, jak o něm symbolicky uvažují například ve vztahu ke kvalitám parku nebo jeho socialistické minulosti), který by bylo z vytvořených dat rozhodně možné alespoň náznakem sestavit, si čtenář musí pouze domýšlet. Škoda, neboť bychom se pak možná dozvěděli více o tom, jak se dobové socialistické ideje v sídlišti odráží i dnes a do jaké míry byly přetvořeny a ochočeny hegemonickým prostorem kapitalismu, na jehož dostřednost upozornil už v 70. letech 20. století právě Henri Lefebvre.

I přes zmíněné nedostatky lze práci Terezy Vacurové – především kvůli evidentní usilovné výzkumné snaze a kvalitě dat z rozhovorů i pozorování – doporučit k obhajobě s hodnocením dobře. Závěrečná známka samozřejmě závisí na Terezině výkonu během obhajoby.

V Hornosíně, dne 1. 9. 2023

Michal Lehečka

.....